

הכינוס ה-12 ליצירה הצעירה בחמ"ד

שי ולדמן, מנהל היחידה ללימודי תקשורת, קולנוע ואמנויות

"טרנד" חולף, מן אופנה שתעלה מהעולם. הזמן הוכיח שזהו "טרנד" קבוע. מגמה, תרתי משמע, שלא הולכת לשום מקום אלא כאן כדי להישאר. איך אמר טל ברודי? אנחנו על המפה ונישאר על המפה". אז אנחנו, הציבור הדתי, חלק ממפת התקשורת ומקומנו הולך ונהיה ברור וטבעי.

מרגש לחשוב שאלפי בני נוער, מכל קשת החינוך הדתי, לומדים ויוצרים תקשורת וסרטים מידי שנה. את התוצרים של כך אנחנו רואים גם בהמשך הדרך – באקדמיה, במכללות להוראה שמלמדות תקשורת כמו מכללת אורות ומכללת ליפשיץ, בבית הספר הדתי המצוין לקולנוע – מעלה, בכיפות, בכיסויי הראש, אשר רואים משולבים באופן טבעי וברור בערוצי הטלוויזיה, באינטרנט, ברדיו ובעיתונות.

אנחנו כבר לא צריכים להוכיח שאנחנו גם יכולים. אנחנו פה. ומי שלא מבין את זה מפספס בגדול.

כאשר ישבתי לצפות בקרוב למאה סרטים נבחרים, שנשלחו לתחרות היצירה הצעירה ה-21, עמדת (ישבתי) נפעם מול הרמה, האיכות, האומץ ליצור, הרצון לגעת ולדעת. חשבתי שלכאורה מה כבר יכול להיות משותף בין אולפנא לבנות בשומרון לתיכון דתי מעורב או בין ישיבה של בנים לתיכון של בנות, וגילתי שמשותף גם משותף. בכולם לומדים בני נוער מקסימים שלא מפחדים לשאול שאלות ולהתמודד בגלוי עם האתגר שמציב בפניהם גיל ההתבגרות והעידן המודרני. רב הסרטים כיום הם סרטים אישיים ולא לאומיים, המחפשים נקודת אחיזה מקומית שתוביל ותיקח החוצה. הזהות הדתית משתלבת באופן טבעי ולא מלאכותי בסרטים. דילמות כמו נטילת סמים מול צווי התורה של "ונשמרתם מאד לנפשותיכם", אמונה חזקה בהקב"ה מול מחלת כליות קשה, רצון לשרת בצבא מול סירוב האב הדתי, תפילת הדרך לפני יציאה לקרב ועוד אלו דוגמאות על קצה המזלג כיצד עולמם הדתי של בני הנוער שזור באופן טבעי בדילמות ובקונפליקטים העולים בסרטים.

במגמותינו לומדים את שפת הקולנוע ואת מקומה של התקשורת בעולם המודרני. ניכר ביצירות שמי שלומד במגמה מקבל כלים לשיח וליצירה תוך שימוש בטכנולוגיה המתקדמת. נכון – המצלמה לעיתים חושפת, מתעדת

בשנת הלימודים תשס"ט יצאה רויטל שטרן זיוון לשנת חופשה ואני זכיתי למלא את מקומה. אני מרגיש שזו זכות אמיתית לראות מקרוב וממבט כולל את כל המפעל המרשים הזה של לימודי קולנוע ותקשורת בחינוך הדתי. לפני למעלה מחמש עשרה שנה, כאשר התחילה רויטל למלא את התפקיד היו בחינוך הדתי שתי מגמות בלבד ואילו השנה כאשר רויטל יצאה לשנת הפסקה היא "השאירה" לי אימפריה של קרוב 90 מגמות. הנתון הזה אומר שבלמעלה משליש מהמוסדות העל יסודיים בחינוך הדתי יש מגמת תקשורת/קולנוע וברבים נוספים יש מגמות לאמנות (כ-60 מגמות) ולתיאטרון (כ-25 מגמות), שגם הן מגמות יצירה מוכוזות.

זה המקום להודות לרויטל, אשר דומה שראתה בדבר שליחות ומפעל חיים, לא נרתעה מהססנים ורואי שחורות, והובילה לקיומו של המפעל האדיר והחשוב הזה. בזכותה ממוקמות מגמות היצירה בלב ליבו של החינוך הדתי, במקום של כבוד.

ואיך הכול התחיל אצלי? כילד וכנער תמיד אהבתי תקשורת. נמשכתי למדיום הטלוויזיוני, אהבתי מאד לראות סרטים (חברי כינו אותי "המועצה לביקורת הקולנוע"...), אולם כשנתיבשתי לבחור מגמת לימוד בתיכון – האפשרויות בישיבה התיכונית בה למדתי (ומזכור ביותר מלמעלה מעשרים שנה) היו מאד מצומצמות. מצאתי את עצמי לומד במגמה, אמנם יוקרתית אבל נטולת עניין עבורי. כדי לא להשמיץ חלילה לא אספר על איזה מקצוע מדובר רק ארמוז שהיו בו כל מיני קפיצים וחשמל...

כאשר סיימתי את השירות הצבאי במסגרת ההסדר התחלתי לחשוב על לימודים באוניברסיטה. בדיוק פתחו באותה שנה את לימודי התקשורת באוניברסיטת בר אילן ובאוניברסיטה העברית. קפצתי על המציאה וגילתי שאפשר ללמוד וליהנות מתחום מרתק וחשוב כמו לימודי תקשורת או קולנוע.

מאז מצאתי את עצמי לומד, מלמד, עובד ולא נפרד למעשה מהתחום.

אני זוכר כשהחלו מגמות התקשורת והקולנוע להתפתח ברחבי הארץ בזו אחר זו – אמרו אנשים ספקנים שזהו

תשס"ט

2

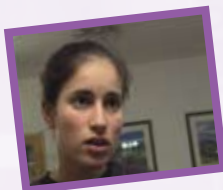
שי ולדמן, מפקח תקשורת ואמנויות בחמ"ד.

כל משברך /

אולפנת "להבה" קדומים

עלילתי (18 דקות)

ניצולת שואה הנטועה בעברה, מגיעה לגור אצל בתה. החיים המשותפים מציבים לכל המשפחה אתגרים המובילים למשבר. האם תצליח הנכדה נעמה, גיבורת הסרט, לגשר על הפערים?

את גיבורה יותר /

אולפנת כפר פינס

תיעודי (17 דקות)

סיפורה של שירה תלמידת אולפנת כפר-פינס, שאביה נפטר בילדותה ואמה חולה במחלת כליות קשה. המסע המשותף להבראת האם מעלה שאלות נוקבות של הבת, אשר פוגשת בהמון אופטימיות ובאמונה עמוקה של האם בניצחון החיים.

שאיפות מסוכנות /

ישיבת "תקוות יעקב", שדה יעקב

עלילתי (15 דקות)

סיפורו של מיכאל, שחברו הטוב נמרוד משדלו להשתמש בסמים. מסע התבגרות של פחדים, אומץ, כאב והתכחחות, שסופו מפתיע.

קריאה תמה /

מקיף דתי "גרוס", קריית גת.

תיעודי (13 דקות)

סיפורו המרגש של תמיר שלא מוותר על זכותו לדעת קרוא וכתוב, לאחר שנים בהן המבוגרים ויתרו על החלום הזה לגביו.

סודות היו מאז ומעולם חומרים מרתקים באומנות בכלל ובקולנוע בפרט. סודות בתוך המשפחה, סודות מן העבר, סודות שמתגלים, וכאלה שרק בדורות מאוחרים יותר נחשפים. הרבה מסרטי התלמידים השנה עוסקים בסודות, באמצעות הכלי הקדום ביותר שהיה לאדם מאז בריאתו: הסיפור. בבסיס כל סרט יש סיפור, ורבים מהסרטים מספרים סיפור שיש בו גלוי וסמוי, ידוע ונחבא, זועק או שותק.

יכול הסרטים של השנה החולפת, אשר נשלח אלינו מיותר משמונים מגמות קולנוע בתיכונים דתיים, אולפנות וישיבות, הכיל קרוב למאה סרטים. מהם עלו לשלב הגמר חמישה עשר, והוצגו בפני תלמידי המגמות בסינמטקים בירושלים ובתל אביב.

התלמידים השנה בחרו לעסוק בדמויות מגוונות, חלקן צעירות. נקודת מבטו של הילד ושל התלמיד באים לידי ביטוי בכמה מן הסרטים. אחרים לא היססו לחשוף את עולם המבוגרים, והשנה באופן מיוחד רבים מן הסרטים מבקשים לגשר על הפער הבין דורי עם דמויות מדור הסבים והסבתות שלהם.

שימוש בסמים, תאונות דרכים, התמודדות עם מחלות קשות, עם זיכרון השואה, עם תקיפות מיניות ועם קשיי למידה, אלה רק חלק מן הנושאים אליהם לא היססו התלמידים להישיר מבט ולנקוט לגביהם עמדה. שלושה שופטים התכנסו לצפייה ובחרו את הסרטים הזוכים:

הרב אוהד טהרלב, ראש "מדרשת לינדנבאום" (ברוריה) לבנות בירושלים.

הגברת יפעת פרסטלניק, מפיקה עצמאית בעלת חברת הפקות.

מר חנוך זאבי, במאי ומפיק עצמאי.

למעלה משלוש וחצי שעות אורכת הצפייה בסרטים הנבחרים, ומותירה את רישומה זמן ממושך.

להלן תקצירי הסרטים:

בגרות מהסרטים

תשס"ט

4

צו פיוס /

כפר הנוער לבנות "איילת השחר", מושב יהונתן
עלילתי (15 דקות)

סיפורה של עדן, החיה עם אחיה הגדול ואביה שעלו מאתיופיה. צו הפיוס שמגיע מאלף את כולם לבחון מחדש את ערכי הנאמנות לכל אחד מבני המשפחה ולחברה אליה הם משתייכים.

חיוך של אריה /

כפר הנוער הדתי, כפר חסידים
תיעודי (10 דקות)

סיפורו של אריה, ניצול שואה שהקים בית, משפחה ופינת חי הממלאת את חייו, אשר נאלץ להתמודד עם קשיי מחלה קשה שבשלה עברה אשתו לגור במוסד סיעודי. סיפור על בדידות ואהבה.

לצאת מהמים /

ישיבת נווה שמואל, אפרת
עלילתי (13 דקות)

סיפורו של עיזן, תלמיד תיכון המרגיש אשם בטביעה של אחיו הגדול. פגישה עם תמי, נערה חדשה ביישוב, עוזרת לו להעזיז ולהתמודד עם הסוד.

מבצע סבתא /

תיכון דתי "ריגלר" נתניה
תיעודי (15 דקות)

סיפורן של שמעה ושמחה, זוג שכנות תימניות כבנות 70 החיות בצוותא זו לצד זו. היחסים עם אורי, הנכד של שמעה, מביאים את כולם למצבים מרגשים ומבדרים של היפוך תפקידים, שמחת חיים ושאלות על משמעותם.

בחירה /

אולפנת נווה דקלים, גבעת וושינגטון
עלילתי (8 דקות)

נהג צעיר מקבל שיחת טלפון במהלך נסיעה לפגישה. הבחירה אם לענות לשיחה או להתעלם ממנה תקבע כיצד יראו חייו מאותו רגע והלאה.

גאה להציג חיים /

בי"ס לבנות פלך, קריית עקרון
תיעודי (15 דקות)

סיפורה של לימור המתמודדת עם מחלת הסרטן שכגעה בבנה הקטן. לאורך חודש מלווה המצלמה את עומר בטיפולים ובחזרות לקראת הצגה בה עומר נדרש להיות גיבור על הבמה ולא רק בחיים. סרט על תקווה, אמונה ומעל הכל - מסירות ואהבה.

יומן קרב /

ישיבת בני עקיבא, כפר הרו"ה
עלילתי (14 דקות)

פלוגת חיילים במלחמת לבנון השנייה נקלעת למצב בלתי אפשרי כאשר אחד החיילים נפצע קשה, וכל בקשותיהם לחילוץ אינן נענות. מבוסס על סיפור אמיתי ממלחמת לבנון השנייה

במחשבה שנייה /

אולפנת השומרון, אלקנה
עלילתי (12 דקות)

תלמידה ומורה הסולדות זו מזו נכבלות שלא ברצון באזיקים משותפים. המסע אל החופש מאלץ אותן להכיר מחדש בצדדים השונים של כל אחת מהן. קומדיה עם סוף טוב.

בגרות מהסרטים

תשס"ט

5

של כל מגמות הקולנוע במנהל החינוך הדתי, שללא ספק משפיעות בדרכן השקטה על הציבור כולו. חנה אלבז, שהיתה מדריכה ותיקה ומסורה, פרשה והותירה מערך עצום של פעילות שנבנה לאורך שנות קיומו של המשרד בסיוען של רויטל שטרן זיון ושל המדריכות האמונות על הצד העיוני. תקוותי שאשכיל להמשיך את העשייה על הצד הטוב ביותר.

אני מבקשת להודות לרויטל שטרן זיון ולשי ולדמן על האמון שנתנו בי, ולאור מנחם המדריכה העיונית המסייעת להשתלבותי בכל עניין ובכל עת.

לטעמי, חברה בריאה וחסונה היא זו שאינה מהססת להעלות על סדר היום הציבורי שלה גם את האתגרים, הקשיים ואף את החולשות הקיימות בה. הסרטים שהגיעו השנה לקו הסיום, וכמובן הזוכים שביניהם, מצטיינים בעשייה קולנועית, אך לא פחות מכך – באמירה משמעותית. כזו היוצעת לחפש את מקומו של הפרט, ללחוש את חלומו ולזעוק את כאבו.

מי ייתן ונשכיל להנחות את תלמידינו להביא אל המסך בשפה קולנועית עשירה סיפורים שיטמיעו חותם תרבותי בצופה, ושנזכה למצוא חן ושכל טוב בעיני אלוהים ואדם.

דקה לשש /

אולפנת עופרה, עופרה

עלילתי (18 דקות)

נכד לניצולי שואה מגיע לביקור בבית הסבא והסבתא. במהלך הביקור מגלה הנכד כי לסבתו, שהסתתרה במנזר בזמן המלחמה מנהג מוזר. האם המנהג ישנה את יחסו כלפיה?

ארמון של שתיקה /

אולפנת צביה, ירושלים

תיעודי (16 דקות)

שנים לאחר שרויטל נאנסה היא מחליטה להתמודד עם החוויה הקשה ומעלה הצגת יחיד. התקווה לעזור לנשים נוספות הנוצרות סוד דומה מדרבנת אותה לא לוותר.

שמע ה' קולי /

אמי"ת קריית מלאכי

עלילתי (17 דקות)

סיפורו של אבנר, נער יתום המתגורר אצל משפחת אומנה ונמשך לעולם המוזיקה. הוריו האומנים מסרבים להכיר בעולמו המוסיקלי ומעדיפים שישקיע בלימודים. המצב מסתבך כאשר אביו אוסר עליו לנגן ואבנר מרגיש שהוא עוד קושי בעולמה של המשפחה.

אמנות קולנוע תלויה באין סוף גורמים. הסיפור הינו הבסיס לכל, אך אינו תנאי מספיק לסרט משובח. הבימוי, ההפקה, הצילום והעריכה, עליהם מקבלים התלמידים ציון, טומנים בחובם אין סוף של פרטים ומפתחים כישורים מגוונים; יכולת קבלת החלטות, מנהיגות, רעות ועבודת צוות, התמודדות עם משברים, ומעל לכל – בגרות, הבאה לידי ביטוי לא רק בציון לתעודה אלא קודם כל בסיום מסע אישי וקבוצתי ארוך של יצירה. השנה הצטרפתי לצוות ההדרכה הארצי של הקולנוע. אני שמחה להיות שותפה למהלך הביסוס ועידוד המצוינות

"אמרת - לימודי תקשורת, אמרת - אופק פדגוגי"

בלהה גליקסברג | מדריכה ארצית לתקשורת ואזרחות, מפיקת עיתון הכנס

בגרות מהסרטים

תשס"ט

6

"עבודת-חקר".

הסרטים הנחשפים בפנינו במסגרת "כנס היצירה הצעירה" מהווים את גולת הכותרת של יצירה מתוך תהליכי חשיבה מובנים, הכוללים: תחקיר (שאלת שאלות), כתיבת תסריט (עיבוד ממצאים), אמירת הבמאי (בניית טיעון) ועוד. תהליכי חשיבה אלו מלווים בדיון משותף בתוך צוות ההפקה ובין לבין המורים. לכל התהליך מתלווה מסמך מתעד רפלקטיבי - "תיק הפקה".

השינויים שמדיניות "האופק הפדגוגי" מובילה מעצימים את לימודי התקשורת בתחומים הבאים:

1. החינוך לחשיבה הפך להיות יעד פדגוגי מערכתי. תחומי דעת נוספים נכנסו במסגרת מדיניות זו למעגל המקצועות המשלבים תכנים ומיומנויות, כך שאותם תחומי הדעת הבודדים ששילבו תחומים אלו עד כה (כגון: תקשורת, אזרחות ועוד) אינם בבחינת "איים בודדים".

2. מטה-קוגניציה: הדיאלוג שהמורה והתלמיד מנהלים על תהליך החשיבה. הלומד מבין טוב יותר ככל שהוא מודע יותר למשימה (מה עליו לעשות?), לאסטרטגיה (כיצד עליו לבצע את המשימה?) ולעצמו (מהי דרגת המיומנות שלו בשימוש באסטרטגיה לשם ביצוע המשימה?). זהו תהליך רפלקטיבי של חשיבה על חשיבה. תהליך זה כמעט ואינו מתקיים בשיעורי התקשורת העיוניים.

3. הגדלת פרק הזמן היחסי בו עוסקים המורים והתלמידים במהלך שיעורי התקשורת העיוניים בפעילויות המפתחות הבנה מעמיקה ויכולות חשיבה.

החל משנה"ל תשס"ז מובילה המזכירות הפדגוגית במשרד החינוך את מדיניות "האופק הפדגוגי". מדיניות זו מזגישה את הצורך במעבר מהוראת תכנים ולמידתם ברמות קוגניטיביות נמוכות (שינון) להוראה ולמידה ברמות קוגניטיביות גבוהות הדורשות אסטרטגיות חשיבה מסדר גבוה, כמו: שאלת שאלות, ניתוח, בניית טיעון מנומק, הסקת מסקנות, הערכה וביקורת.

על מנת ש"מדיניות האופק הפדגוגי" תהפוך למהלך חינוכי אפקטיבי, היא חייבת להתבצע בשלושה צירים: בתוכניות הלימודים, בדרכי ההוראה-למידה ובדרכי ההערכה.

הצבת המטרה של טיפוח כישורי החשיבה במקום מרכזי בתהליכי הוראה-למידה - הערכה מבטאת את השקפת מערכת החינוך שכל תלמיד יהיה מסוגל לחשוב באופן ביקורתי, יצירתי ושיטתי וישפר את יכולות החשיבה שלו.

אני מבקשת לטעון במאמר כי דרכי ההוראה, הלמידה וההערכה המתקיימות בלימודי התקשורת אכן מממשות ברובן את מדיניות "האופק הפדגוגי" ומציעה דרכי פעולה לחיזוק מדיניות זו.

תוכניות הלימודים בתקשורת (עיונית ומעשית) משלבות מעצם מהותן חינוך לחשיבה. שילוב פעילויות המפתחות הבנה ויכולות חשיבה (תכנים ומיומנויות).

שפת החשיבה היא שפה שגורה בשיח הלימודי במהלך שיעורי התקשורת (כגון: לנתח, לשער, לנמק, להסיק וכד'). ראוי לציין במיוחד, כי תוצרי יחידות הלימוד המעשיות: הפקת סרט וידיאו, הפקת עיתון או הכנת מגזין רדיו מאופיינים בתהליכי חשיבה והם מעין

"את גיבורה יותר"
אלופת כנס פוסט

בגרות מהסרטים

תשס"ט

7

- כל תלמיד נדרש לזהות את השונה/הדומה בין תקשורת בין-אישית לתקשורת המונים על פי מספר קריטריונים
- המורה יסביר את חשיבות בניית הקריטריונים ככלי לבניית השוואה ויתקיים דיון על בחירתם
- התלמיד מקבל טבלה מארגנת ובה שלוש עמודות. בעמודה הראשונה מימין יופיעו הקריטריונים, בשנייה יתאר התלמיד את התקשורת הבין-אישית ובעמודה השלישית יתאר את תקשורת ההמונים
- המורה מציג את מילות שפת החשיבה שניתן להשתמש בהן כדי לתאר את הדומה והשונה. מילות דמיון: דומה, בדומה ל..., כמו, ומילות שוני: לעומת, בניגוד ל... ועוד
- התלמידים מתחלקים לקבוצות ומתבקשים לנסח משפטים סביב קריטריונים אלה
- התלמידים מציגים את התוצרים שלהם
- המורה מנהל דיון רפלקטיבי כדי לכוון את תלמידיו

על מנת ליישם את ההיבט התיאורטי לעיל, ברצוני להציע למורי התקשורת העיוניים תבנית אפשרית ליצירת מערך שיעור המשלב תוכן ופעולת חשיבה:

- כותרת השיעור
- קביעת יחידת ההוראה (מספר השיעורים)
- קביעת מטרות ההוראה אליהן תתייחס יחידת ההוראה והדגשת מושגים מרכזיים
- קביעת מיומנות החשיבה שתודגש ביחידת ההוראה בהתאמה למטרות ההוראה
- פירוט רמות החשיבה שיתורגלו במהלך הוראת הנושא (ידע/הבנה/יישום/אנליזה/סינתזה/הערכה)
- תרגול משלב תוכן ופעולות חשיבה תוך דגש על המיומנות החדשה שנלמדה
- רפלקציה על התהליך והמשכיות (קישור ליחידת ההוראה הבאה – תוכן ו/או מיומנות)
- להלן אציע שני דגמי הוראה המביאים לידי ביטוי את העמקת החינוך לחשיבה במהלך שיעורי התקשורת

"יומן דובר"
ישמח בן עקיבא, סמל הראיה

לתהליך שעברו:

א. ע"פ מה משווים?

ב. כיצד סייעה לנו הטבלה המארגנת?

בסוף יחידת הוראה זו התלמידים יודעים ומבינים: ברמת התכנים: מהם ההבדלים בין תקשורת בין-אישית לתקשורת המונים.

ברמת מיומנויות: השוואה בין סוגים שונים של תקשורת באמצעות טבלה ככלי ארגון חומר.

באופן דומה, ניתן לבנות מערכי שיעור העוסקים בנושאים

העיוניים:

יחידה 1 – "מבוא לתקשורת המונים"

דגם ההוראה: "סוגי תקשורת"

הנושא הראשון אותו נדרשים המורים ללמד במסגרת יחידת התוכן "יסודות בתקשורת ההמונים" הוא "ההבדלים בין תקשורת בין-אישית לתקשורת המונים".

מספר השיעורים: 2 שיעורים.

מטרת ההוראה: התלמיד יבין את ההבדלים בין תקשורת בין-אישית לתקשורת המונים.

מיומנות החשיבה: טכניקת ההשוואה.

להציץ פנימה

אור מנחם | מדריכה עיונית ארצית לקולנוע

בגרות מהסרטים

8

תשס"ט

הסובלת מזיכרונות של אימי השואה. הסרט הראשון מאמין ביכולותיו של הנכד הצעיר להתמודד עם סבתו ומטיל ספק בהחלטה המשפחתית להסתיר ממנו את עברה, ואת האובססיה שלה כתוצאה מהשואה שחוותה.

הסרט השני אך מוסיף לדיון את מקומם של ההורים, ילדי 'הדור השני' המתנכרים לסבתא הסובלת. ולמעשה לאור התנהגותה המחפירה של אם המשפחה נותרת הנכדה לבדה לעמוד לימינה של סבתה בטרם תושלך זו מן הבית. הסרט מזכיר את הסיפור הקלאסי על 'קערת העץ'. אותה קערת עץ מביישת המשמשת את הבן עבור אביו הזקן והחולה, ולבסוף ננצרת אצל הנכד, העד למערכת היחסים הקשה בכדאי שיוכל בעתיד להשתמש בה בעצמו לכשיגיע יומו לספל באביו המנוכר.

הסרט קורה תיגר על הסיפור בכך שהוא תובע מן המשפחה לעשות הדבר הנכון ולא להשליך לעת זקנה אדם יקר ואהוב שתש כוחו ונשתבשה דעתו.

שני סרטים נוספים מן הז'אנר התיעודי מעניקים היבט נוסף על הנושא כשהם דנים בסוגיית הזוגיות בזקנה. הסרט "חיוך של אריה" (כפר הנוער כפר חסידים) עוקב ברגישות אחרי אריה המבקר בבית האבות את אשתו-אהובתו ממנה נאלץ להיפרד עקב מחלת האלצהיימר שלקתה בה. לאחר שנים שטיפל בה במסירות בבית. אריה נותר לבדו ומשתדל לשמור על חיוך תמידי ובתשובה

אחד הדברים המרתקים ביותר בסרטי הנוער הוא היכולת להציץ לתוך נפשם של היוצרים הצעירים ולבדוק מה מטריד ומעסיק אותם.

כמדי שנה ביושבי מול היבול האדיר של יצירות המגיעות מבתי ספר שונים, אולפנות, ישיבות ומקיפים דתיים, מן הפריפריה והמרכז הגיאוגרפים או חברתיים, בנים ובנות, ממעמד סוציו אקונומי שונה.

במיוחד מסקרן אותי למצוא את הנושאים המשותפים העולים מתוך הסרטים. נושאים החורזים זה את זה ומהווים למעשה יצירה שלמה של נושא אחד ווריאציות עליו. ממנה ניתן גם ללמוד משהו חדש על עולמם הפנימי של היוצרים ועל יכולתם לזקק אמירה רעננה ומקורית על הנושא הנדון.

בצד נושאים כגון, התבגרות, חריגים בחברה, תחביבים, לימודים, אהבה ועוד..., בולט נושא המשפחה כמקום אליו מושלכים קונפליקטים רבים. ואין בכך פלא. זוהי אכן קבוצת התייחסות משמעותית ביותר עבור הנוער ובעצם לכולנו.

אולם השנה בתוך נושא המשפחה צפה ועלתה בסרטים רבים דמות חדשה שעד כה לא פגשנו בה באופן עמוק כל כך ובטח לא בממדים האלו.

וכוונתי לדמות הסבא-סבתא. הזיקנה, עושה רושם, מטרידה את צעירינו ורבים מהם החליטו להקדיש לה את סרט הגמר שלהם, בחירה זו כשלעצמה מעוררת

"דקה לשש"
אולפנת עשירה, עופרה

לשאלת הבדידות הוא עונה כי תמיד הוא יכול לשוחח עם ארבע קירותיו ועם ריבונו של עולם. למרות שאריה מרבה לבקר את אשתו היא כמעט ואיננה זוכרת את ביקוריו ובאחת הסצנות המרגשות בסרט הוא מספר לה שוב ושוב כיצד נפגשו, מוחה את דמעותיה ושר לה

עניין רב, משום שאיננה צפויה בהכרח כאשר עוסקים בסרטי נוער.

הסרטים העלילתיים "דקה לשש" (אולפנת עפרה) והסרט "כל משברייך" (אולפנת להב"ה) עוסקים שניהם במערכת יחסים הנרקמת בין נכד/נכדה לבין סבתא

בגרות מהסרטים

תשס"ט

9

הורים על מסך הנוער.

בהתאם למשברי גיל ההתבגרות אותם חווים צעירינו, עיקרו של המרד מופנה בדרך כלל לדמויות ההורים המיצגים על פי רוב נוקשות וחוסר הבנה, ונתפסים כמצרים את צעדיהם. לאורך השנים סרטים רבים הציבו במרכזם מערכות יחסים נטולות תקשורת וחום בן הורים לילדם המתבגר.

במשך שנים צפינו בגרסאות שונות של דמות האם הנוקשה המבלה את רוב זמנה במטבח כשהיא "קוצצת בזעם סלט ירקות" וביד רמה מנופפת בסכין המטבח תוך שהיא מחליפה האשמות וצעקות לעבר ילדה הנבון.

את המודל המוכר מביא הסרט "שמע ה' קולי" (אמית קריית מלאכי) העוסק בנער מוכשר הנלחם במשפחת האומנה בה הוא חי, על זכותו לנגן תוך שהוא נאבק באב קשוח וקשה יום, הסרט מצליח למרות הדמיוי הסטריאוטיפי של האב, להביא גם את כאבו של הורה המבקש עתיד טוב יותר לבנו המאומץ, הנלחם על לימודיו למענו של הבן.

זעקתו של הנער לחמלה קבלה ואהבה מצליחה להמס את ליבו של האב ובסיומו של הסרט נראה הפיוס המיוחל, ואפשרות של כינונה של מערכת יחסים טובה יותר מסתמנת.

שני סרטים תיעודיים עוסקים במערכות יחסים יוצאת דופן של אימהות ובנות.

הסרט "ארבע קירות וגעגוע" (אור תורה סטון בנות) מתאר את סיפורן של אם אלמנה ושכולה, המגדלת את בתה המתבגרת לבד. עוצמת הקשר ושותפות הגורל יוצרת ברית חזקה בין שתי הנשים הללו האם ובתה הצעירה, העומדות לבדן אל מול העולם.

באידיש.

סרט נוסף הבוחן את טיבה של אהבה בשנות הזקנה הוא הסרט "בא מן השתיקה" (תיכון ריגלר, נתניה) היוצרים חושפים את עוצמתם של קשרי האהבה והמסירות בין בעל לאשתו החולה. באחת הסצנות מאפר הגיבור את פניה של אשתו המרותקת על מנת לשמור על כבודה ויופייה.

העיסוק באהבה מן הזוית הזו אינו מוכר לי כלל מסרטי נוער בעבר, הוא מעיד על בגרות יוצאת דופן, כאשר בני הנוער מתפנים מהעיסוק באותן אהבות נעורים המתאפיינות בלהט 'ובעכשוויזם' ומרימים את מבטם אל האופק. הם מתבוננים באהבה בסופם של החיים תוך התמודדות עם צער, חולי, מוות ופרידה.

סרטים אלו מעמידים במרכז את המחויבות שלנו כבני משפחה כלפי אותם אהובים שנתנו לנו את מיטב שנותיהם.

הסרט המשעשע "מבצע סבתא" שנוצר אך הוא בריגלר נתניה מתעד את חייהן של שתי זקנות תימניות עליזות החיות יחד ומטופלות בחום בחן ובחיוך על ידי הנכד האוהב של אחת מהן. החי עמן ודואג לכל מחסורן. היוצרת המתבוננת בסיטואציה מתוך הערכה למסירותו של הנכד, המשחק כבמראה כואבת את יחסה המתעלם שלה עצמה כלפי סבתה. יחס זה משתנה בסופו של הסרט לאור עיסוקה של היוצרת בנושא.

כך, דמותו של המבוגר שנעדרה לרוב מן המסך הצעיר מקבלת השנה לראשונה 'זמן מסך' ועומק משמעותיים.

במקביל לעיסוק החדש בדמותם של דור המייסדים של המשפחה נדמה כי מפנה מסוים חל גם בדמותם של

"כל משברך"
אלמנה ליהודי קרומים

חגגנו בת מצוה, ומה הלאה?

ד"ר צוריאל ראשי | ראש החוג לתיקשורת במכללת ליפשיץ, ירושלים

בגרות מהסרטים

תשס"ט

10

לכל תלמידות ותלמידי המגמות לתקשורת ולקולנוע

היום אנחנו מציינים את חגיגת בת המצווה של כנס היצירה הצעירה. ללא ספק, זוהי נקודת זמן משמעותית המחייבת לבחון את אשר נעשה עד עתה, ויתרה מכך היא מחייבת את כל אחד ואחת מאיתנו להקדיש מחשבה על כל אשר אפשר וצריך לעשות בעתיד.

כיום אנחנו שבים ומתברכים ביכול נאה של יצירה אישית ומקורית. היצירה – הצומחת על רקע תרבותי, חברתי וחינוכי שונה מהמקובל בקרב יוצרים צעירים רבים – מביאה למשכ רוח רענן בשדה היצירה. בחלוף השנים ניתן להצביע על התפתחות והתקדמות מבורכת מבחינת אופי הסרטים, תוכנם ודרך עשייתם. כל שנתון בוחן את סרטי השנתון שקדם לו, והמורים שואבים ניסיון גדול יותר מהתלמידים איתם הם עובדים מדי שנה בשנה. אלו גם אלו מנסים להתעלות על קודמיהם ומנסים למצות מעצמם את המירב בבחינת "קנאת סופרים תרבה חכמה".

יותר ויותר ניתן לראות שילוב מבורך של עשייה קולנועית אמיצה, שאינה חוששת מהתמודדות עם דילמות ומאתגרים הנובעים מהמפגש בין שמירת תורה ומצוות ובין יצירה מבורכת. תלמידי תיכון היוזעים ליצור יצירות מקוריות, לתעד מציאות מורכבת וייחודית ולהציץ לשולי החברה ותופעותיה תורמים תרומה של ממש לגיבוש זהותם האישית והקבוצתית, ולהביא ליצירתו של שיח חשוב בחברה בה הם גדלים. מעבר לכך הם יוצקים במו ידיהם את התשתית עליה יוכלו לבנות את

המשך הפעילות התקשורתית והקולנועית.

אני מאמין שכל אחד ואחת מהיושבים באולם הסינמטק גאה בתרומתו או בתרומת חבריו ליצירה הסופית, ונהנה לשמוע את מחיאות הכפיים של הקהל המביעים אמון ברמת היצירה ובחן הנשקף ממנה. יש מכס הרואים בכך מופע סיום מכובד לעשייה חווייתית של ימי התיכון, ואת החשיבה זו אני רוצה לבקר.

מה שמוצג כאן בפנינו אינו אקורד סיום מן העבר, אלא חייב להיות צליל הפתיחה להמשך עשייה. אלו מכס שרוצים להמשיך לתרום, ליצור ולעשות חייבים להפנים כי עליהם להמשיך ולפתח את הידע והניסיון שצברו: אלו מכס שיכולים ורוצים, צריכים להתקדם ולהתגייס לגלי צה"ל או לדובר צה"ל ולהמשיך להתמקצע ולשכלל את כל אשר רכשו עד עתה. בסופו של יום, צה"ל על אגפיו השונים מהווה בית הספר הטוב ביותר מבחינה מעשית לאחר תום לימודי התיכון. עיתונאים ויוצרים רבים ומוכשרים החלו את דרכם המקצועית שם. ההבדל בינם לבין יתר חבריהם במגמה בתיכון הייתה ההכרה שזוהי רק תחילת הדרך ולא סופה. לחילופין, מסגרות חינוכיות וציבוריות רבות ישמחו לקבל לשורותיהן במסגרת השירות הלאומי את אלו המביאות איתן את הניסיון שצברו בלימודי התיכון. במסגרות אלו תוכלו להמשיך וליצור ולעשות ולסייע לאחרים בעזרת הכישרון והניסיון המצוי בידיכן.

בתום השירות הצבאי או הלאומי תוכלו לשלב בין הניסיון שצברתם ובין לימודים מקצועיים ו/או אקדמיים גבוהים שיאפשרו לכם להביע את עצמכם בצורה טובה עוד

לילך זמל, "סניף צה"ל צאני", פסגה

בגרות מהסרטים

תשס"ט

11

"צו פיוס"

כפר המוער לבנות "איילת השחר" מושב יונתן

יותר. אלו מכם, שייצאו לעולם הגדול, יוכלו להשפיע על השיח הציבורי בחברה ממנה הם צמחו ואולי אף על החברה הישראלית בכללה. חלקכם עשוי להמשיך וללמוד את הוראת המקצוע (גם אם זה נשמע היום מופרך או הזוי...), ולעסוק בכך. כך תוכלו לסייע בהקמת דור חדש של יוצרים שבעזרת ה' ובעזרתכם, יעלה עליכם ועל כשרונותיכם.

יש לכם סיבה מצוינת להתגאות במה שעשיתם עד עתה. יש לכם סיבה טובה אף יותר לשאוף למעלה מכך – להמשיך ולפתח את היכולות הטמונות בו ושנחשפתם אליהם בשנתיים האחרונות. אם משהו חושב שאני תמים או פשוט לא מבין את המציאות יואיל נא להביט סביבו ולראות כיצד נראות היום מערכות שונות, המשפיעות על חיינו כמו עולם הרפואה, הצבא והמשפט. רופאות דתיות ומג"דים דתיים אינם עוד בבחינת מחזה נדיר. באותה מידה, שעורכות דין או מנכ"לים חובשי כיפה הם מראה נפוץ בנוף המשפטי והעסקי בישראל. אם כן, למה ייגרע חלקם של התקשורת והקולנוע? אמנם ישנם עיתונאים דתיים ויוצרות שומרות תורה ומצוות, אך יש מקום ויש צורך בעוד רבים ורבות טובים וטובות שיעשו ויתרמו את תרומתם, שיוסיפו את הגוון הייחודי להם לתוך תמונת העשייה הישראלית. הכמות תסייע ביצירתה של האיכות – אנשים וגושים מוכשרים ומוכשרות שישתלבו ויפעלו נאמנה יביאו לידי יצירתה של עיתונאות איכותית ולקידומן של הטלוויזיה והקולנוע בישראל.

לכו והמשיכו בכוחכם זה ותרמו לשיח החברתי והציבורי בישראל: היפכו להיות יוצרים ויוצרות, עיתונאיות ועיתונאים ייחודיים מהסוג שכולנו נוכל להתגאות בו.

הכותב הוא ראש החוג לתקשורת במכללת ליכשיץ לחינוך בירושלים ומרצה במחלקה למדעי המדינה (מגמת תקשורת) באוני' בר-אילן.

הקולנוע כתחום המזמן מפגש מיוחד עם דיסציפלינות רבות

זורית באלין | מפמ"ר תקשורת וקולנוע

בגרות מהסרטים

תשס"ט

12

קולנוע ואמנויות אחרות

בקסמו. החוויה הייתה טוטאלית, כל כך חזקה שחזרתי לקרוא את הספר ופתאום, הכך הספר להיות משמעותי. הקריאה הייתה סוג של דיאלוג עם הסרט. ניסיון להבין את הדרך שבה במאי הסרט מפענח את הטקסט הספרותי.

אלא שהספר והסרט הן יצירות רחוקות זו מזו.

הספר עוסק בסופר החי באמצעי המאה העשרים, עסוק בכתיבה של סיפור המתרחש במאה ה-19. תוך כדי כתיבה מתעוררות אצל הסופר שאלות הקשורות להיבטים חברתיים, מוסריים ובינאישיים שהיו נהוגים במאה ה-19 ושאינן הולמות את הנורמות החברתיות, מוסריות של התקופה שבה חי הסופר. למעשה מתקיים דיאלוג של הסופר עם הדמויות שהוא יוצר שאינן נשמעות לו מפני שהן פועלות בסביבה שלה חוקים אחרים.

ואילו הסרט, שאת התסריט שלו כתב המחזאי הידוע הרולד פינטר, נותן לספר פרשנות ייחודית משלו. הסרט הוא למעשה סרט בתוך סרט. הסרט מספר על

הקולנוע נולד בסוף המאה ה-19 שכל האמנויות היו כבר ותיקות על במת התרבות. כבר מתחילתו שאב הקולנוע מהעולם הסובב אותו. אך מהר מאד גיבש לעצמו ייחודית אשר מביאה לעולם אמנות מורכבת בעלת שפה ייחודית, המאפשרת לנו הצופים להציץ לעולמות, להזדהות עם דמויות וללמוד על חברות תרבותיות שונות, להיות נוכחים באירועים היסטוריים, כמו גם להיות נוכחים בסיטואציות פסיכולוגיות שבין אנשים.

כדי לחשוף מעט מהאינטרדיפלינריות של המדיום הקולנוע חשוב לי לעשות זאת דרך חוויה אישית:

לפני שנים רבות עברתי חוויה מאד משמעותית שהייתה עבורי אירוע מכונן. צפייה בסרט שהפכה להיות עבורי חוויה טוטאלית, חוויה משמעותית שהשאירה בי רושם עז ומלווה אותי מאז. חוויה רגשית כמו גם חוויה אינטלקטואלית.

"קריאה תמה" עיתון תל אביב

שחקנים, העסוקים בהפקת סרט הממוקם, מבחינה היסטורית, במאה ה-19. השחקנים, העובדים בסרט המופק במאה ה-20 (1891), כדי לעשות את עבודתם נאמנה, חייבים להיכנס לדמויות מהמאה ה-19 ולהבין את המניעים החברתיים והמוסריים של אותה תקופה. מניעים אילו רחוקים ושונים מאילו שעל פיהם הם חיים ביום שלהם. הסרט ממוקם במפגש הזה בין ההווה לבין הצורך להחיות את העבר, כשחקנים. במאי הסרט שואל למעשה את השאלה האם לעובדה שהשחקנים חיים בשני עולמות יש השפעה על סיפור יחסיהם בסרט התקופתי ועל חייהם בהווה?

כך קרה לי עם הסרט "אהובת הקצין הצרפתי" של הבמאי קארל רייז.

כשיצא הסרט לאקרנים ב-1891, הבנתי שהוא עיבוד של ספר. ומפני שהספר הוא הבסיס ליצירה הקולנועית חשבתי לעצמי שנכון היה לקרוא את הספר קודם לצפייה בסרט. רכשתי את הספר, "אהובת הקצין הצרפתי" של הסופר ג'ון פאולס. ספר עב כרס. התחלתי לקרוא והיה לי קשה. הפסקתי באמצע, מתוסכלת, בתחושה שהספר מורכב ורחוק מלהיות קולנוע.

החלטתי ללכת לצפות בסרט בבית הקולנוע ונשכיתי

בגרות מהסרטים

תשס"ט

13

והרי זאת דמותה המדייקת של מריל סטריפ כאהובת הקצין צרפתי. דמות מלנכולית, פאם פאטל, דמות הנראית קדושה, מצד אחד, אך ללא ספק ארוטית ומסתורית.

לסיום המסע האישי שלי לסרט "אהובת הקצין הצרפתי" הוא טיסה לדרום אנגליה, לאזור שבו מתרחש סיפור הסרט. הלכתי על מזח עליו צועדת אהובת הקצין הצרפתי, עמדתי בקצה המזח כדי להרגיש את סערת הרגשות של אהובת הקצין הצרפתי. ניסיתי לספוג מן האווירה של המקום שהשפיע על הדמויות. הים שמעברו השני נמצאת צרפת, העצים והחוות הגדולות, הרחובות הצרים עם הבארים.

כל אלה חיזקו את ההבנה של ההתרחשות הסרט כמו גם חיזקו את התחושה עד כמה הקולנוע, באמצעות הצילום והעדשות, התאורה והארט, באמצעות תסריט מעולה ובימוי יוצא דופן, יכולים להעצים את המציאות ויצור עבור הצופים עולם חדש ומיוחד.

לסיכום:

הסרט "אהובת הקצין הצרפתי" זימן לי למידה משמעותית בתחום הספרות, בתחום הציור הקלאסי, בתחום התיאוריה האקזיסטנציאליסטית ובעיקר על הכוח הטמון בקולנוע לשלב בין דיספלינות ולתת להם משמעות חדשה.

התסריטאי של הסרט, הרולד פינטר, (שנפטר בימים אילו) הוא מחזאי ידוע, בעל פרס נובל לספרות מ-2005, יצירותיו הספרותיות והתיאטרליות הן בעלות חשיבות רבה בתרבות המערבית של המאה ה-20. אין ספק שמעורבותו בכתיבת התסריט, שנמשכה 11 שנים, מביאה למסך היבטים דרמטיים ייחודיים, הלקוחים מעמדותיו החברתיות והפוליטיות.

גם הסופר וגם המחזאי/תסריטאי שואבים את עמדותיהם מהתנועה האקזיסטנציאליסטית שאפיינה את אמצע המאה ה-20 וניתן למצוא דיאלוגים וסצנות גם בספר וגם בסרט השואבים את כוחם מגישה תיאורטית זו.

בתהליך ההתעמקות שלי בסרט הייתי סקרנית לדעת מה היו השיקולים של הבמאי בעיצוב הדמות של הבחורה בסרט התקופתי?

התחקיר שלי העלה כי הבמאי עיצב את דמותה של מריל סטריפ, השחקנית המגלמת את אהובת הקצין הצרפתי, על פי הדמויות שציירו ציירים מהזרם הפראליטי שחיו באמצעי המאה ה-19 באנגליה ובעיקר הצייר רוזטי.

הציירים הפרה-רפאליטים ציירו בעיקר נשים, הדמויות רוחניות ומלנכוליות, עם הקשרים מיתולוגיים ותנכיים. בניגוד לציורי הרנסנס, הדגש אצל הפרה-רפאליטים היה על הצד האסתטי ולא המוסרי. דמויות הנשים הן דואליות, מצד אחד קדושות, מלנכוליות, מצד שני חוטאות ומדיחות. השיער בדרך כלל שופע ואדמוני.

"בחירה"
אלמנט מזה דקלים, בעת וישננו

זה תהליך לא פשוט בכלל. כשהכרתי את מתן אביאני (הצלם והעורך) היה בינינו מרחק רב ובכלל בתוך חברה צינית ותחרותית ומלאה בסטיגמות קשה להיפתח. עד שיום אחד התפתחה שיחה בינינו והוא גולל בפני את כל סיפור חייו. זה היה מרגש ומעורר השראה. ילד שמגיל צעיר התייתם גם מאב וגם מאם ומאז עבר ממשפחה אומנת לשנייה כשהוא מנסה לחיות חיים רגילים כמו כולם. ישב איתנו אושרי אפרגן (התסריטאי והבמאי) והתחיל לכתוב. מייד ידענו שקורה פה משהו אמיתי. אחר כך במשך תקופה ארוכה ישב אושרי עם מתן וכתב את סיפורו של מתן כתסריט, וביחד הפיקו את הסרט "שמע ה' קולי" שהיה תהליך ארוך ומייגע. יש לציין שהסרט מבוסס על סיפורו של מתן והכוונה שלא כל מה שקיים בסרט בהכרח קרה במציאות אלא תמיד כשעושים סרט מתוך סיפור אמיתי או מטקסט מחפשים את הביטוי הקולנועי לעצם הרעיון הפנימי מבלי לוותר על ה"פרמיס" (ההיגד הבסיסי של התסריט). לפעמים גם עולים סיפורים מורכבים וקשים ולא תמיד אפשר לחשוף וליצור משם. בסופו של דבר עצם היצירה היא הזדמנות לעמוד מול הדברים הכואבים ולגעת בהם בדרך של אומנות. ולפעמים גם ישנה הרפיה ושחרור מסוים של מועקות וקשיים שהצטברו עם השנים.

ישנם כמה דברים טכניים שאני משתדל להקפיד שיקרו בכל הפקה ויש נטייה לזלזל בהם. קודם כל אודישנים לשחקנים. סוף כל סוף הקהל רואה שחקנים ואם המשחק עובר גם הסיפור עובר. וחופף מזה בהפקות סרטי תלמידים שחקנים שבאים לאודישן מראים הרבה

חזרתי מביה"ס אמי"ת בקרית מלאכי לפנות ערב אחרי שיעור קולנוע במקלט, חושב מה לכתוב במאמר לעיתון הכנס על תהליכים שעוברים תלמידים לקולנוע ותהליכים שעוברים עלי כמורה.

אני חושב על התלמידים שישבו לפני זמן קצר במקלט, היה להם בעיניים משהו אחר היום. המלחמה הלא מובנת הזאת בעזה, והקאסמים שנופלים מידי יום מוציאים אותם מהשגרה. אפילו המורים מסתובבים בלהט ומספרים בחדשות הקורות, וכולם רוצים שמהשו חדש יקרה. אני לא יודע אם זה טוב או רע. ובכל זאת יש תחושה של אחדות מסוימת שלא הייתה קודם בתוך השגרה. חיילים של פיקוד העורף מסתובבים בביה"ס, תלמידים עוברים ממקלט למקלט ופתאום יש להם זיק בעיניים שמזכיר לי את הזיק שהיה למתן ואושרי בהפקה של שנה שעברה. הייתה הרגשה שעושים סרט טוב, שנותנים את כל הלב בסרט מהבוקר עד הערב. השגרה לא מפריעה להם. עכשיו יש להם סרט על הראש וכל רגע מלא בעשייה מרתקת. אי אפשר להגיד שלא היו פדיחות ומריבות אבל הייתה משמעות ומוטיבציה מצד כולם.

כשנכנסתי לכתה שלהם לפני שלוש שנים זה לא היה פשוט בכלל. הייתה להם תחושה שהם בקייטנת קולנוע. כשניסיתי לנתח סרטים זעקו התלמידים "תן לראות ת'סרט" ולא הבינו מה כל הדיבורים האלו.

הבנתי שאני חייב לשנות גישה ולבוא ממקום טיפולי שיגרום להם להוציא את אשר בליבם, ורק מתוך תהליך

"הילד, הילד, הילד"

יותר רצינות לאחר מכן בהפקה, וכמובן עבודה נכונה עם מצלמה, זוויות צילום, "קלאוז אפ", ו"סאונד".

אמיתי מפנימיות הנפש יגלה התלמיד מי הוא, מה מעסיק אותו, ומה יש לו להגיד לעולם, ומתוך כך ליצור, ובאמת

בגרות מהסרטים

תשס"ט

15

כשאני קורא את מה שאומר המגיד מזובנא שהיה צדיק עצום, אני מבין שזה לא עוד דבר תורה יפה, אלא אולי יש פה הוראה לדורנו. בדיוק כמו שלכל תרופה טובה יש מעט מן המחלה רק במינון הנכון. כך גם כדי לתקן את הנזקים וההרס שעושה הקולנוע, צריך לעשות קולנוע יהודי אמיתי ודרכו גם ללמד תורה. ואם כבר ללמוד קולנוע כדאי ללמוד בגישה חסידית. זה לא אני הבמאי, יש קדוש ברוך הוא בעולם. והוא מכוון הכול ומביים את כלנו, אם נרצה וגם אם לא נרצה. והוא גם הצלם וגם העורך והכי חשוב, הוא גם דמות בסרט שלנו. אמנם אין לו דמות הגוף, אבל אפשר לדבר איתו. והוא עונה בדרכים שלו. אנחנו רק יכולים לעשות השתדלות להקשיב לו, להתבטל אליו, וללמוד, לראות איך ומה עובד, ומה לא עובד. לצערי ראיתי הרבה סרטים שיצאו מבתי ספר לקולנוע דתיים שבסופו של התהליך יצאו רחוקים מחיי אמונה ואפילו כאלה שמכוונים להפך התורה. אמנם מבחינה קולנועית הצליחו בגדול וקיבלו פרסים ובתי הספר היו גאים בהם אך לא הייתי מראה סרטים

כאדם שומר תורה ומצוות אני שואל את עצמי: מה הקשר בין יהדות לקולנוע? האם זו לא עוד אחת מהסיבות שעם ישראל התרחק מהתורה? הרי תשאל כמעט כל בחור בביה"ס שלנו מה הוא מעדיף ללמוד תנ"ך או לראות סרט, לצערי האפשרות השנייה תנצח. ומה הסיבה לכך? אם זה מה שנקרא "ירידת הדורות" דווקא בדור שכזה צריכים אנו לשאול מה ה' רוצה מאיתנו? ומה עושים עכשיו שיש קולנוע בעולם ובני הנוער נמשכים לזה מכורים כמעט. לצערנו הקולנוע מלא בזימה, אלימות ומיניות, ומי יודע איך יראה הקולנוע בעוד כמה שנים? מה יהיה על ילדינו? האם חס וחלילה עלולה להישכח תורה מישראל? ואם יש איום שכזה, צריך להכריז מלחמה ולהציל את התורה מהקולנוע. וגם אם זה נשמע דרמטי מידי אי אפשר להישאר אדישים ולראות את ילדינו ואת עצמנו שותים בצמא את כל המסרים הריקניים שהחליטה להשקות אותנו המדיה הקולנועית והטלוויזיה. משהו צריך לעשות.

ראיתי בספר "דעת חיים" מאת הרב חיים ישראל שכלר

"ארמון של שתילה"
אופנת צביה יחזקאס

כאלו לילדיי. ומצד שני צריך להיזהר מקלישאות וסרטי תעמולה מגמתיים שראינו כבר ולא התרשמנו כל כך. שמנסים להאכיל אותנו בכפית שכדאי להיות דתי, אלא כמו שאומר המגיד מזובנא: "להשתמש באותם כוחות נפש אמיתיים אשר השתמשו בתראטריות וקרקסיות", ודווקא מתוך שימוש נכון באומנות הזאת עם השראה עמוקה שיוצאת ממקום פנימי של טוב לבב נוכל להיות ערוץ אמיתי וזך לקבל תסריטים מהשמיים.

יהי רצון שנזכה לעשות רצון ה' באמת.

ז"ל שכתב את המחזה "אברהם ונמרוד" שמובא בגמרא (מסכת מגילה ו,א) "והיה כאלוף ביהודה ועקרון כיבוסי אלו תראטריות וקרקסיות שבאדום שעתידין שרי יהודה ללמד בהן תורה ברבים". שואל על כך המגיד מזובנא: מה הדבר הגדול הזה? וכי לא עדיף ללמד תורה בבתי כנסת ובבתי מדרשות שמלכתחילה נבנו למטרה זו?

והוא מתרץ, כי אין הכוונה לבניינים. אלא שיגיע זמן בו ילמדו תורה לא רק בשיטות המקובלות עד כה, אלא ישתמשו לשם כך גם באותם כוחות נפש אשר השתמשו בהם בתראטריות וקרקסיות של אדום.

שאיפות מסוכנות: התמודדות אמיצה

אסתי גרוס | מדריכה ארצית לתכניות מניעה בשפ"י ובממ"ד

בגרות מהסרטים

16

תשס"ט

באמת אתה מסודר".

גם מבחינה זו הסרט נאמן למציאות. פיתוח תלות בשימוש בסמים נובעת בדרך כלל מהתפיסה שהם מסייעים להתמודד עם רגשות קשים; בדידות, ביישנות, לחץ, מתח, דיכאון, עצבנות, חרדה וכו'. חוסר ההתייחסות של הסרט לעולמו הרגשי של נמרוד מסייע לנו הצופים להתמקד בנושא המרכזי, שהוא המכשול הראשוני עם עולם הסמים. הסרט איננו מעודד ניתוח אישיותו של נמרוד וניסיון לחקות אחרי תהליך הסתבכותו בסמים.

אפילו כשנמרוד קופץ מהצוק אל מותו, איננו עסוקים בו. הסרט מכוון אותנו להתרכז בהשפעה של מותו על מיכאל. לאור המצב, מיכאל מגיע למסקנה שהוא איננו רוצה יותר להשתמש בסמים והוא מפזר את החומר שנמרוד נתן לו במקום בו נמרוד קפץ אל מותו.

לכאורה, הסרט נגמר בצורה כזו שהדילמות שהוא מעלה נפתרות. מיכאל, המשתמש המזדמן, מפסיק להשתמש בסמים ונמרוד, המשתמש הקבוע, מובס על ידיהם. אך מספר שאלות נשארות פתוחות.

מהו מקומם של המבוגרים בחיי הנערים? הרב המחנך של התלמידים מוצג כדמות מאד סימפטית שמחפש ליצור קשר אישי יותר עם תלמידיו. אמו של מיכאל מעורבת בחיי בנה וגם מחפשת הזדמנויות לתקשר איתו בגובה עיניים. אך משהו, איכשהו מתפספס. האם כותבי העלילה מנסים לבטא את תחושת הפער הנצחי בין בני נוער לבין מבוגרים? האם אין אפשרות להעלות על הדעת לשריין מקום משמעותי למבוגרים לשוחח עם בני נוער בנושא הסמים?

תודה לתלמידי ישיבת תקוות יעקב על התמודדותם עם נושא כה רגיש ו'מסוכן' בסרטם "שאיפות מסוכנות". הסרט מציג באופן אמיץ את צעדיו הראשונים של 'ילד טוב ירושלים', תלמיד ישיבה תיכונית נורמטיבי, בעולם הסמים.

השתתפות הסרט בתחרות עשויה לעורר מודעות בקרב הורים ומורים בחמ"ד לגבי הצורך לדבר עם בני הנוער על תופעת העישון, שתייה ושימוש בחומרים לא חוקיים. על זאת, תבוא הברכה.

הגיבור הראשי של הסרט, מיכאל, איננו מחפש את עולם הסמים. על פניו, חיוו נראים נורמטיביים למדי. הוא מוצג בסרט כתלמיד ישיבה רציני מבית מבוסס שממלא את תפקידו כמדריך בבני עקיבא בצורה אחראית. קשריו עם הדמויות האחרות בסרט מוצגים כנורמטיביים. עלילת הסרט עושה צדק עם המציאות שבה כל אחד, נורמטיבי ככל שיהיה, חשוך באופן פוטנציאלי לתופעת השימוש בסמים. הסרט מסייע לניפוץ הסטריאוטיפ של המשתמש כאדם 'בעייתי'.

חבר לכיתה של מיכאל, נמרוד, מפגיש את מיכאל עם השימוש בחומרים לא חוקיים. נמרוד מוצג בסרט כנער שתפקודו כתלמיד איננו יציב. רוב זמנו תפוס על ידי העיסוק בשימוש בסמים. כאן מצטיירת דמות שונה מזו של מיכאל. חסרה התייחסות ישירה של הסרט לגבי נסיבות התלות של נמרוד בסמים. אך הוא מתאר מצב של תלות שמבוססת על ההרגשה שהסם עוזר להתמודד עם בעיות, שהוא עוזר להרגיש יותר טוב. לפני שנמרוד מעביר חומר למיכאל הוא אומר לו: "תשמע אחי, לא משנה מה עובר עליך קצת מהחומר,

הקול, ש'אזנה',
סאטן נטלי, ז'ורז'א

מה קורה מיכאל?
מה עובר עליך בזמן האחרון?

בגרות מהסרטים

תשס"ט

17

"לצאת מהמים"

ישיבת נווה שמואל, אפרת

הסרט מתאר רק חוויות לא נעימות הנובעות מהשימוש בחומרים. אך אם השימוש בסמים הוא רק רע, למה אנשים מתפתים להתנסות בהם? הקשר בין השימוש ההתחלתי בסם לבין חוויות קשות - 'טריפ' רע, פרנויה, מעשי פשע, הזרקת חומר דרך הווריד - אכן קיים במציאות. אך השימוש הראשוני בגראס, הסם הלא חוקי הנפוץ ביותר, מתוארת בדרך כלל על ידי המתנסים במושגים של חוסר השפעה או תחושת אופוריה קלה.

זהותם ושיוכם של המשתתפים האחרים במסיבות הסמים נשארת עמומה. מיהם בני הנוער האחרים המעורבים? האם גם הם תלמידים מאותה ישיבה? מה הקשר של נמרוד אליהם?

ישנם מספר מסרים שהסרט מעביר בכוונה באופן עמום או סמלי. לא תמיד ברור להשפעה של איזה חומר כל קטע ספציפי מתייחס - גראס, אקסטזי, ל.ס.ד., קוקאין או הרואין. ניתן לייחס להשפעה של ל.ס.ד. חלק מהתגובות הפסיכולוגיות וההתנהגויות הקשות שמוצגות בסרט; למשל, 'פלאשבקים' והזיות מפחידות. הזרקת חומר לווריד ומעשי פשע קשורים בדרך כלל לשימוש בהרואין או קוקאין. השימוש בגראס ואקסטזי קשור בדרך כלל בבילוי חברתי, כשהמשתמש אינו מודע או מתכחש לנזק שהחומר עושה במוח. התמקדות המצלמה ברגליים - יחפות או מסונדלות - נחתמת בזיכרון כסמל משמעותי פתוח לפרשנות.

ברור מאליו שבסרט קצר, סרטון בן 15 דקות, אין מספיק זמן לטפל בכל השאלות שעלילת הסרט מעלה. ואולי טוב שכך. הצפייה בסרט מאפשר מקום לדיאלוג משמעותי בין בני נוער למבוגרים.

לא עליכם - היוצרים - המלאכה לגמור, ולא אנחנו - הורים ומורים - בני חורין להיבטל ממנה...

אסתי גרוס - מדריכה ארצית לתוכניות מניעה בנושאי סבך, אלכוהול וסמים - בשפ"י ובממ"ד.

אני והסבתא - איך נולד סרט

עינב אסייג | מורה לקולנוע בתיכון דתי ריגלר, נתניה

בגרות מהסרטים

תשס"ט

18

הקבוצה חיפשה נושא והזמן דחק, עד אשר הגיע הרעיון לתעד את סבתא של גפן (המפיקה). הקבוצה הסכימה והתחילו הצילומים – וזאת כמובן התוצאה הסופית והמשמחת.

הסרט טומן בחובו חוץ מהרבה הומור וסצנות משעשעות גם המון סיטואציות מרגשות ונוגעות ללב.

הסרט מאיר באופן שונה את היחסים בין סבתא לנכדיה.

בסופו של דבר הסרט מעודד עשייה בנושא וקורא לכולם ללמוד ולחזק את היחסים בינינו לבין הדור השלישי.

גפן אכן למדה לחזק יחסים אלו עם סבתה בצורה אמיתית גם לאחר שהסתיימו הצילומים לסרט.

בכל שנה אנו רגילים שהתלמידים מתמודדים כמעט לבד עם בחירת הנושא לסרט הגמר.

בשנה"ל תשס"ח החלטנו לעשות מעין "ניסיון" ולבוא עם נושא כללי וכל קבוצה תמצא כיוון לקחת אותו.

מה שעזר לבחירת הנושא היתה המחלקה הסיעודית בביה"ח לניאדו בנתניה. המחלקה חיפשה תלמידים שיתעזו בכל דרך "סיפורי זקנים" אם דרך קולנוע ואם דרך האומנות.

החלטנו להציג את הנושא בפני התלמידים, אך היינו בחשש וסימן שאלה גדול.

איך תלמידים צעירים דינאמיים ומלאי חיים יכולים להתחבר לדור ההוא...? לדור שאינו מחובר לקצב השינויים הטכנולוגיים שדור התלמידים עובר, ואינם מבינים בשום "סנד" "אנד" ו"אי סי קיו".

הכיתה לא כ"כ שמחה לקבל את זה כנושא השנתי לסרטי הגמר, ולכן לא "לחצנו" את כל הקבוצות לנושא זה אלא אפשרנו בחירה חופשית של נושאי הסרט.

הקבוצות עבדו קשה כדי לצאת עם סיפור מעניין ומושך. אחת הקבוצות החליטה לא לגעת בנושא זה כלל משום "חוסר עניין לציבור" והחליטה על משהו מעניין יותר (לפי דעתה) וטרגי הרבה יותר.

במהלך השנה נתקלה קבוצה זאת בקשיים רבים במהלך הצילומים וחליטה לשנות נושא.

"אנחנו זאבים"
חנה, דניאל, יעל, חנה

"מבצע סבתא"

גפן עזרי | בוגרת מגמת התקשורת, תיכון ריגלר, נתניה

בגרות מהסרטים

תשס"ט

19

"מבצע סבתא"

תיכון דתי ריגלר, נתניה

"היי אני גפן, זאת סבתא שלי. מאז שסבא נפטר היא לבד, החלטתי לעשות משהו בנידון..."

קוראים יקרים, אני גפן מפיקת הסרט "מבצע סבתא". סרט תיעודי העוסק ביחס שלנו - בני הנוער לסבתא.

בסרט רואים איך "ירד לי האסימון" לגבי הנושא, ממי לקחתי את ההשראה, ומה עשיתי בנוגע לכך בסופו של דבר.

מגמת קולנוע פשוט נתנה לי הזדמנות גדולה לחזק את הקשר שלי עם סבתא ולהעביר את זה אליכם - בני הנוער. סבתא מהווה מקור למשפחה, היא הגרעין. ולא תמיד היא מקבלת את היחס שהיא באמת צריכה לקבל. סבתא שלך צמאה לך, נכד. ואפילו אם לפעמים לא תמיד יש את הזמן המתאים אפשר להרים טלפון, "הלו סבתא, איך את מרגישה היום?". ולא רק זאת, בסבתא, אפילו אם זה לא כל כך נראה, טמון עולם ומלואו. היא מלאת חיים, אך הזמן עושה את שלו והזקנה מונעת ממנה מעט לחיות כמו שהיא הייתה רוצה. לכן בשביל זה יש אותנו הנכדים שיכולים להזכיר לה שיש מישהו שמתייחס אליה גם שהיא מזדקנת. ואל תשכחו שסבתא גם הייתה פעם בגילנו ולפעמים היא יכולה להיות גם משעשעת.

תהליך עשיית הסרט היה מהנה מאוד ושמחתי לצאת לימי צילום כל פעם מחדש. הקשר שלי עם סבתא רק התחזק. גיליתי כמה כייף לי בחברתה, ושאיני צריכה לראות את סבתא כנטל או כמעמסה אלא כזכות וכבוד ובעיקר ככיף גדול. גיליתי שסבתא שלי מאוד מצחיקה והכי חשוב, שהיא מאושרת שאני בקרבתה. ואני לא צריכה לספר לכם כמה טוב זה לראות את סבתא מאושרת. את המסר שאני הפקתי מהסרט הזה העברתי לשאר בני הדוידים שלי ועכשיו מתפקידי להעביר את זה לכם בני הנוער הצעירים של דורנו. תתנו מעצמכם ואתם כבר תבואו על שכרכם. וחשוב יותר תבלו עם סבתא ודעו ליהנות מכל רגע.

מסוף הפקת הסרט אני ממשיכה לבקר את סבתא כדרך קבע, כי סבתא זה לא רק שבתות וחגים אלא לכל החיים.

בגרות מהסרטים

תשס"ט

20

(המשך מעמ' 7)

בשעת משבר וליישם אותן על אירוע משברי עכשווי תוך הנמקת מסקנות היישום.

מיומנות החשיבה: בניית טיעון.

על מנת להתמודד עם משימה מורכבת זו, על המורים ללמד את התלמידים את מיומנות בניית הטענות: מהו המבנה הטענותי (טענה, נימוקים, מסקנות) וכיצד התלמיד יוכל להביע את עמדותיו בצורת טיעון מובנה.

הוראת הנושא תיעשה בדרך הבאה:

- מה אני יודעת/על הנושא?
- מה הטענה שלי?
- אילו הוכחות או טענות נדרשים כדי לבסס את הטענה?
- אילו דוגמאות יכולות להיות רלוונטיות לעניין?
- מול הטענה שהוצגה כדאי להעמיד גם את הטענה הנגדית, השוללת אותה. המודעות לדברי המתנגדים

נוספים מתוך תוכניות הלימודים, כגון: ההבדלים בין מודל תקשורת קווי למודל תקשורת מעגלי, ההבדלים בין נושאים שהם עניין לציבור לבין נושאים שהם עניין ציבורי, הבנת ההבדלים בין עיתונות איכותית לעיתונות פופולארית, דגמי יחסי ממשל-תקשורת ועוד.

יחידות 2-3: "עיתונות כתובה ומשודרת"

ביחידות 2-3 ב"עיתונות כתובה ומשודרת" (עיוני) נדרשים התלמידים בחלק מיחידות התוכן לקרוא מאמרים מחקריים. בעקבות קריאת המאמרים התלמידים נדרשים:

- לזהות את נקודת המבט של הכותב או השקפת עולמו
- לזהות את הטענות בטקסט וניתוחם בהתייחס לטענות המרכזיות שלו, על מה הכותב נסמך בטענותיו, מהן המסקנות שלו וכד'

"הנחשה שניה" אולפן תשס"ט, אלקה

עשויה לשכלל את הנימוקים ולשפר את עמדת השכנוע

- בכתיבת טיעון מומלץ להשתמש בביטויים הלקוחים משפת החשיבה: דעה, לדעתי, אני חושב/ת ש..., משום ש..., כגון, לכן, משום כן, רצוי ל..., אני מציע/ה ועוד

בסוף יחידת הוראה זו התלמידים יודעים ומבינים: ברמת התכנים: התלמיד יבין את הדילמות בפניהן ניצב העיתונאי בשעת משבר וידע ליישם אותן בכל אירוע משברי.

ברמת המיומנויות: בניית טיעון.

- להבחין בין עמדה לבין עובדה, טענה והשערה
- לגלות הנחות סמויות המצויות בטקסט
- להבחין בין סיבות לבין תוצאות ומסקנות
- לנקוט עמדה מנומקת לגבי תכניו של מקור המידע - הערכה ושיפוט

דגם הוראה: "תקשורת בשעת משבר"

במסגרת יחידת התוכן "תקשורת ודמוקרטיה" נדרשים התלמידים לקרוא את מאמרו של פרופ' ג' וימן: "עשר דילמות של עיתונות בימי טרור".

מטרת ההוראה: לנתח את הדילמות בסיקור התקשורתי

בגרות מהסרטים

חש"ט

21

"חינך של אריה"

כפר המערה הוותיק, כפר חסידים

סוף דבר:

בשני דגמי ההוראה שהצגתי לעיל מציב המורה לתלמידיו אתגרי חשיבה משמעותיים. בשני המקרים נדרשים התלמידים להפעלת מיומנויות חשיבה מסדר גבוה, כלומר: חשיבה מורכבת שדורשת הרבה יותר מאשר ידע של עובדות בלבד.

בדרך זו המורה מאתגר את התלמידים ויוצר שיח משמעותי בכיתה. כאשר מורה הופך למנווט תהליכים של חשיבה הוא הופך להיות רלוונטי יותר עבור תלמידיו.

בתהליכי הוראה-למידה - הערכה מציבים לימודי התקשורת את המטרה של טיפוח כישורי החשיבה במקום מרכזי.

ברצוני לחזק את ידי המורים לתקשורת המתמודדים בעבודתם עם אתגרים חינוכיים - לימודיים מתוך הקניית כלי חשיבה משמעותיים לתלמידיהם. כלי חשיבה שייעשה בהם שימוש מושכל גם מחוץ לכותלי הכיתה על ידי התלמידים/בוגרים בהיותם אזרחים מגיבים וביקורתיים.

רשימת בתיה"ס שהגישו סרטים לתחרות יצירה צעירה ה-12

בגרות מהסרטים

תשס"ט

22

מחוז דרום

- תיכון גרוס, קרית גת
- תיכון אמי"ת, קרית מלאכי
- אולפנת נתיבות
- אולפנת אמי"ת, באר שבע

מחוז התיישבותי

- אולפנת נווה דקלים, גבעת וושינגטון
- אולפנת להב"ה, קדומים
- ישיבת נווה שמואל, אפרת
- ישיבת כפר הרא"ה
- כפר הנוער לבנות איילת השחר
- ישיבת שדה יעקב
- כפר הנוער הדתי כפר חסידים
- אולפנת שבי רחל, נווה דניאל

מחוז צפון

- אולפנית אורט, טבריה
- ישיבה תיכונית אורט, טבריה
- אולפנת המתמיד, קרית שמונה

מחוז חיפה

- אולפנית מבשרת ברוך, חדרה
- אולפנית אלישבע, פרדס חנה
- אולפנית שחם, קריית אתא
- אולפנת כפר פינס

בגרות מהסרטים

תשס"ט

23

מחוז מרכז

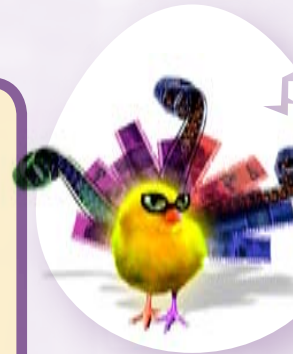
- תיכון ריגלר, נתניה
- אולפנת השומרון, אלקנה
- אולפנית ישורון, כתח תקוה
- ישיבת כפר גנים, פ"ת
- אולפנת פלך, ק. עקרון
- ישיבת נתניה

מחוז ירושלים ומנח"י

- תיכון אור תורה סטון בנות, ירושלים
- תיכון אור תורה סטון בנים, ירושלים
- אולפנת עפרה
- אולפנת קרית ארבע
- אולפנא צביה, ירושלים
- מדרשית עמליה, ירושלים
- אולפנא לאמנויות, ירושלים
- בית ספר אמי"ת דרור, ירושלים
- אולפנת מודיעין

מחוז תל אביב

- תיכון בית וגן, בת ים
- נווה שרה הרצוג, בני ברק

בגרות מהסרטים

תשס"ט

24

מעניקי הפרסים:

- הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו
- פרס השופטים
- "מכללת ליפשיץ", ירושלים
- פרס הסרט התיעודי הטוב ביותר
- "מעלה" - המרכז לציונות דתית
- פרס הסרט העלילתי הטוב ביותר
- "הקן ע"ש בילוי-ה מעוז לחינוך חברתי ערכי"
- פרס הסרט החברתי
- בית הספר לטלוויזיה קולנוע ואמנויות - "מעלה"
- ציון לשבח על התסריט
- חברת "מעגל סגור"
- פרס חביב הקהל
- חברת "אי.בי.אס אלטמן"
- ציון לשבח של השופטים
- אתר האינטרנט "כיפה"
- פרס הגולשים

ועדת שיפוט:

- הרב אוהד טהרלב - ראש "מדרשת לינדנבאום" (ברוריה) לבנות בירושלים, מייסד ומנהל "תכנית הדס" המשלבת לימודים במדרשה עם שירות צבאי מלא.
- הגברת יפעת פרסטלניק - מפיקה עצמאית בעלת חברת הפקות "סרטי יפעת פרסטלניק בע"מ" המפיקה פיצ'רים, סרטים תיעודיים וסדרות.
- מר חנוך זאבי - במאי ומפיק עצמאי בעל חברת הפקות "מיה הפקות" ומורה ותיק לקולנוע.

סרטים תיעודיים

- אולפנת כפר פינס
- את גיבורה יותר
- מקיף גרוס, קריית גת
- קריאה תמה
- כפר הנוער הדתי, כפר חסידים
- חיוך של אריה
- תיכון דתי ריגלר, נתניה
- מבצע סבתא
- בית ספר לבנות פלך, קריית עקרון
- גאה להציג חיים
- אולפנת צביה, ירושלים
- ארמון של שתיקה

סרטים שעלו לגמר

סרטים עלילתיים

- אולפנת להבה, קדומים
- כל משברך
- ישיבת תקוות יעקב, שדה יעקב
- שאיפות מסוכנות
- כפר הנוער לבנות איילת השחר, יונתן צו פיוס
- ישיבת נווה שמואל, אפרת
- לצאת מהמים
- אולפנת נווה דקלים, גבעת וושינגטון
- בחירה
- ישיבת בנ"ע, כפר הרא"ה
- יומן קרב
- אולפנת השומרון, אלקנה
- במחשבה שנייה
- אולפנת עופרה, עופרה
- דקה לשש
- אמי"ת קרית מלאכי
- שמע ה' קולי

הקן ע"ש
בילוייה מעוז

כיפה
מאמנים באינטרנט
www.kipa.co.il

מכללת ליפשיץ
מכללת ליפשיץ

הפקה: בלהה גליקסברג
עריכה: שי ולדמן

עורך פרסומים: ישי לוי

אחראית פרסומים: בת שבע סיאני

עיצוב וסדר: סטודיו "שחר שושנה" מקבוצת סקורפיו 88

הוצאה לאור: גף הפרסומים

מינהל החינוך הדתי, היחידה ללימודי תקשורת, קולנוע ואמנויות

gov
www.gov.il